

بررسی اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌های کشور و مقایسه آن با دانشگاه‌های برتر جهان با تأکید بر تدریس اثربخش

حسین عبداللهی* / سعید غیاثی ندوشن**
مرتضی طاهری*** / غلامرضا یادگارزاده**** / سعیده تقی‌زاده*****

چکیده

هدف پژوهش بررسی اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌های کشور و مقایسه آن با دانشگاه‌های برتر جهان با تأکید بر تدریس اثربخش است. جامعه پژوهش ۱۰۰ دانشگاه برتر جهان و ۵۳۹ دانشگاه ایران است (تمام شماری) این پژوهش کیفی بوده و از روش بهینه کاوی تجارب موفق ملی و بین‌المللی با استفاده از مطالعه تطبیقی بهره برده است. در حال حاضر در دانشگاه‌های ایران و حتی دانشگاه‌های برتر جهان بیشتر به منشور اخلاق حرفه‌ای توجه می‌شود. دانشگاه‌هایی هم که دارای مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش هستند، وحدت رویه خاصی در بیان محتوای آن ندارند. از دیگر سو، اخلاق حرفه‌ای و مستندات مربوط به آن در دانشگاه‌ها باعث وحدت رویه در پیاده‌سازی اخلاقیات در دانشگاه‌ها می‌شود. روسا و مدیران دانشگاه‌ها باید توجه بیشتری نسبت به تدوین سند اخلاق حرفه‌ای برای دانشگاه‌ها داشته باشند تا بتوانند هدف اصلی دانشگاه‌ها که تدریس اثربخش است را به بهترین نحو محقق کنند.

واژگان کلیدی

اخلاق حرفه‌ای، دانشگاه‌ها، تدریس اثربخش، مستندات اخلاق حرفه‌ای.

**. دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
**. دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
**. دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
**. دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
**. دکتری مدیریت آموزش عالی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.

taghizade_s@atu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۹۸/۹/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۸/۷/۲۵

طرح مسئله

دانشگاه‌ها جزو شناخته‌شده‌ترین مراکز در تمامی دنیا هستند. اهمیت این نهاد آموزشی که نقش‌های مختلفی برعهده دارد بر کسی پوشیده نیست. این نقش‌ها برای مثال عبارت‌اند از: آموزش، پژوهش، خدمات، کارآفرینی و ارزش‌آفرینی که هر یک به‌نوبه خود برای اجرایی شدن بهتر نیازمند اخلاق و به‌ویژه اخلاق حرفه‌ای هستند. در این صورت است که می‌توانند به‌خوبی نقش خود را در جامعه ایفا کنند و در نتیجه جایگاه خود را در جامعه حفظ و ارتقا بخشند. (سلطانی، ۱۳۸۲: ۳۴؛ Burnell & Schnackenberg, 2015: xvi) اخلاق به‌ویژه در کشور ما که دارای ارزش‌های دینی قوی است، بسیار اهمیت دارد. بنابراین پرداختن به موضوع اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها دارای اهمیت فراوان است. زیرا امروزه دانشگاه‌های مطرح دنیا تنها به‌دنبال تربیت فارغ‌التحصیلان با علم نیستند بلکه به‌دنبال تربیت شهروندانی ارزش‌مدار هستند که دارای صفات اخلاقی عالی هستند. این امر نیز در صورتی تحقق پیدا می‌کند که سرلوحه دانشگاه‌های ما توجه به اخلاق حرفه‌ای باشد.

ما در آیات، روایات و احادیث خود نیز مطالب فراوانی در زمینه اخلاق داریم که تمامی این موارد نشان از اهمیت اخلاق و مسائل مرتبط با آن در دین ما است. برای مثال «وَصُولُ الْمَرْءِ إِلَى كُلِّ مَا بِيَتَغِيهِ مِنْ طَيْبٍ عَيْشِهِ وَ آمِنٍ سِرْبِهِ وَ سَعَةٍ رِزْقِهِ بِحُسْنِ نَيْتِهِ وَ سَعَةِ خَلْقِهِ؛ انسان، با نیت خوب و اخلاق خوب، به تمام آنچه در جستجوی آن است، از زندگی خوش و امنیت محیط و روزی زیاد دست می‌یابد». (آمدی، ح ۱۰۱۴۱) پیامبر ﷺ: «أَمَّا بُعِثْتُ لَأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْخَلْقِ؛ من تنها برانگیخته شده‌ام تا اخلاق بزرگوارانه را به کمال رسانم». (مجلسی، بحارالانوار، ۷۱ / ۳۸۲)

در نتیجه هیچ دانشگاهی را نمی‌توان بدون داشتن اخلاق حرفه‌ای در نظر گرفت. زیرا دانشگاه‌ها انسان‌ساز بوده و کوچک‌ترین اشتباه به‌ویژه در زمینه مسائل اخلاقی و اخلاق حرفه‌ای می‌تواند زیان زیادی به همراه داشته باشد. (Burnell & Schnackenberg, 2015: xvi-xviii) در این بین مهم‌ترین ابزاری که دانشگاه‌ها از طریق آن می‌توانند، آرمان‌ها و اهداف اخلاقی خود را به‌ویژه در امر تدریس محقق سازند و در نتیجه بتوانند دانشگاهی دارای اخلاق حرفه‌ای باشند، مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش است. بنابراین بررسی میزان برخورداری دانشگاه‌ها از مستندات اخلاق حرفه‌ای و کم و کیف آن با تأکید بر تدریس اثربخش می‌تواند نشان‌دهنده میزان توجه دانشگاه‌ها نسبت به اخلاق حرفه‌ای باشد.

باید بیان کرد که متأسفانه بیشتر دانشگاه‌ها به‌ویژه دانشگاه‌های کشورمان فاقد مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش هستند و یا دارای چنین مستنداتی به‌صورت ناقص و در نتیجه ناموفق هستند. زیرا در جایی که صرفاً بر پنداشت‌های ذهنی افراد تکیه شود، تصمیمات اخلاقی ممکن است دچار هرگونه خطای شناختی و توجیهی شود. اما اخلاق دارای معانی است از جمله اخلاق ارزش‌ها، آداب و رسوم و قواعدی است که کارهای افراد جامعه را هدایت می‌کند. (اخلاق حرفه‌ای، ۱۳۹۵) در واقع اخلاق تنظیم‌کننده روابط میان انسان‌ها است. در سازمان‌ها نیز اخلاق سازوکار درونی است که بدون نیاز به اهرم‌های بیرونی، قادر است تا عملکردهای اخلاقی را در کارکنان تضمین کرده و یک سازمان معنوی ایجاد کند. (کلهر، ۱۳۸۳: ۵۰؛ الوانی، ۱۳۷۹: ۲) از سویی دیگر اخلاق حرفه‌ای، بیان‌کننده اصول اخلاق در معنای خاص حرفه‌ای آن است. در شرایطی که اخلاق حرفه‌ای حاکم است افراد سازمان خواسته‌های خود را به نفع دیگران تعدیل می‌کند و با تقویت و پرورش ابعاد معنوی همواره در راه خدمت به دیگران هستند. (فرامرزی قراملکی، ۱۳۸۲)

بنابراین قواعد و اصول اخلاقی و رفتاری را که باید افراد در حین انجام فعالیت‌های شغلی رعایت نمایند اصطلاحاً اخلاق حرفه‌ای می‌گویند. درحقیقت، اخلاق حرفه‌ای، یک فرایند تفکر عقلانی است که هدف آن محقق کردن این امر است که در نهادها از جمله دانشگاه‌ها چه ارزش‌هایی را چه موقع باید حفظ و گسترش داد. (همان: ۳۲) اما اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی نیز شامل مؤلفه‌های ارزشی است که حاصل درک متخصصین آموزش عالی در نقش‌های مختلف و همچنین دانشجویان و فارغ‌التحصیلان است. (Burnell & Schnackenberg, 2015: Xiii) آموزش عالی به‌شدت نیازمند اخلاق حرفه‌ای است و یکی از دلایل آن تغییراتی است که در سال‌های اخیر در آموزش عالی روی داده است. در سال‌های اخیر شاهد هجوم افراد به‌سمت آموزش عالی هستیم که منجر شده است مسئله کیفیت آموزش عالی با چالش روبه‌رو شود. کیفیت آموزش عالی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دانشگاه‌ها است که هجوم افراد به سمت دانشگاه‌ها

برای کسب مدرک موجب توجه به کمیت به جای کیفیت شده است. تحت این شرایط توجه به اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی بسیار دارای اهمیت شده است. زیرا در اخلاق حرفه‌ای و مهم‌ترین ابزار آن یعنی مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش به حقوق متقابل دانشجو در قبال دانشگاه و دانشگاه در قبال دانشجو و حقوق دانشجو در قبال استاد و استاد در قبال دانشجو و ... توجه می‌شود و این امر بهبود کیفیت به‌ویژه در زمینه تدریس در دانشگاه‌ها را به دنبال دارد. در این بین اعضای هیئت علمی در زمینه پرورش دانشجویان اخلاق‌مدار دارای اهمیت زیاد هستند. به مسائل اخلاقی بوده و دارای اخلاقی خوش هستند، محبوب‌تر بوده و تأثیرگذاری بیشتری بر دانشجو دارند.

باید بیان کرد که با وجود اهمیت زیادی که اخلاق حرفه‌ای در رشد و بالندگی دانشگاه‌ها و دانشجویان دارد اما به میزان مناسب مورد توجه قرار نگرفته است. در نتیجه می‌توان بیان کرد که تحقیقات مناسب کمی به‌ویژه در ایران در زمینه مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش صورت گرفته است. اما امروزه بسیاری از اعضای هیئت علمی و مدیران دانشگاهی به اهمیت اخلاق حرفه‌ای و تدوین سند اخلاق حرفه‌ای پی برده‌اند. در نتیجه انجام چنین تحقیقی می‌تواند گامی مهم در جهت پیاده‌سازی اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها باشد. زیرا در این پژوهش ارائه راهکارهایی مناسب جهت تدوین سند اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین هدف از مقاله حاضر بررسی اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌های کشور و مقایسه آن با دانشگاه‌های برتر جهان با تأکید بر تدریس اثربخش است.

پیشینه پژوهش

جستجو برای یافتن منابع مرتبط با پژوهش حاضر نشان داد که پژوهش‌های کاربردی کمی در زمینه اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها به‌ویژه هم راستا با پژوهش حاضر صورت گرفته است. پژوهش‌های زیر از جمله آثاری است که ارتباط نزدیک‌تری به موضوع این پژوهش دارند.

عبداللهی و تقی‌زاده (۱۳۹۸) به بررسی اخلاق آموزش در دانشگاه‌های مهندسی پرداخته‌اند. این پژوهش کیفی بیان می‌دارد که دانشگاه‌های مهندسی کشور در زمینه اخلاق آموزش با دانشگاه‌های برتر جهان فاصله زیادی دارند. بنابراین نیاز است که در این زمینه توجه بیشتری مصروف شود تا رشد و پیشرفت دانشگاه‌های مهندسی کشور بهبود یابد. زرافشانی، شرفی و اطهری (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی برقراری ارتباط دانشجویان با اساتید بر پایه اصول اخلاقی در افزایش بهره‌وری آموزشی، انگیزه و اعتماد به نفس دانشجویان و ارتقای کیفیت آموزش مؤثر پرداخته‌اند. در این مقاله بیان شده است که نیاز است در کشور ما توجه بیشتری نسبت به ارتباط استاد و دانشجو و رعایت اصول اخلاقی در این زمینه صورت گیرد. مطالعه حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش دانشجویان رشته‌های پزشکی، دندان پزشکی و داروسازی در مقطع علوم پایه هستند. داده‌های پژوهش از طریق پرسش‌نامه محقق ساخته جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل آنها با استفاده از نرم‌افزار SPSS صورت گرفته است. همچنین دانشگاه الزهرا (۱۳۹۳) به ارائه سند جامع اخلاقی برای دانشگاه خود پرداخته است. در این سند چهار بخش در نظر گرفته شده است. پیشگفتار، اصول اساسی، تعهد سازمان نسبت به افراد، محیط و ... و تعهد افراد نسبت به سازمان. این سند اخلاقی یکی از کامل‌ترین سندهای اخلاقی هست که وجود دارد.

همچنین مصباحی و عباس‌زاده (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی سیستم اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی پرداخته‌اند. در این پژوهش بیان شده است که زمینه اخلاق در آموزش عالی مفهومی چند بعدی دارد و موجب اثربخشی دانشگاه می‌شود. پژوهش حاضر دو بخش دارد. بخش اول تبیین مؤلفه‌های مؤثر در اخلاق حرفه‌ای بر اساس تجارب، دیدگاه‌ها و ادراکات اطلاع‌رسان‌های تأثیرگذار، و بخش دوم با بهره‌گیری از مدل سیستمی، رابطه بین متغیرها ارائه شده را در نظام آموزش عالی نشان می‌دهد. این پژوهش به روش نظریه زمینه‌ای در دانشگاه‌های شهید باهنر، علوم پزشکی، پیام نور و آزاد کرمان انجام شده است.

یافته‌های این مطالعه مؤید وجود عواملی است که عبارت‌اند از: ۱. عوامل اخلاق فردی (استانداردهای اخلاق فردی، اعتقاد قلبی، خودکنترلی و وجدان)؛ ۲. عوامل مدیریتی (نقش الگویی مدیران، رفتار خیرخواهانه و مشارکت در تصمیم‌گیری)؛ ۳. عوامل سازمانی (گزینش و به کارگیری، برنامه‌های راهبردی اخلاق و فرهنگ سازمانی) بود؛ ۴. عوامل اخلاق شغلی (اخلاق آموزشی، اخلاق پژوهشی و اخلاق ارتباطی)؛ ۵. عوامل فرا سازمانی (فرهنگ، شرایط سیاسی، اعتماد عمومی و شرایط اقتصادی).

اسماعیل پورزنجانی و همکاران (۱۳۹۲) نیز در پژوهشی به بررسی کدهای اخلاقی برای دانشجویان پرستاری پرداخته‌اند. در این پژوهش بیان شده است که محور مباحث در کدهای اخلاق حرفه‌ای پرستاری، مراقبت یا به عبارتی اخلاق در مراقبت‌های بالینی می‌باشد، درحالی‌که محور مباحث در کدهای اخلاق دانشجویان پرستاری، آموزش است. بنابراین به نظر می‌رسد تدوین کدها یا آیین‌های اخلاقی دانشجویان پرستاری با مضمون اخلاق در محیط‌های آکادمیک و آموزشی، شبیه به آنچه اکثر دانشکده‌های پرستاری کشورهای دیگر برای دانشجویان خود تدوین کرده و به‌عنوان راهنمای عملکردی به آنها آموزش داده و ایشان را بر آن اساس موردارزشیابی اخلاقی قرار می‌دهند، بسیار ضروری است.

الوانی و رحمتی (۱۳۸۶) در پژوهشی به مروری اجمالی نسبت به تلاش‌های انجام‌شده به‌منظور هدایت سازمان به‌سوی معنویت و استقرار اخلاقیات در سازمان، برخی از مفاهیم و تعاریف و تکنیک‌ها و ابزارهای مدیریت اخلاقی در سازمان پرداخته‌اند. در این پژوهش ابزارها و سازوکارها به‌طورکلی دربرگیرنده تدابیر ساختاری، آموزش، تدوین خط مشی‌ها و تدوین منشور اخلاقی بیان شده است. با مروری بر آثار ارائه‌شده در زمینه منشور اخلاقی این نتیجه حاصل می‌شود که در این مقاله‌ها و تحقیقات عمدتاً تمرکز بر چیستی و چرایی منشور اخلاقیات است و به فرایند تدوین منشور کمتر توجه شده است.

لذا تأکید اصلی این پژوهش بر فرایند عملی تدوین منشور اخلاقی در سازمان است. درنهایت در این پژوهش یک منشور اخلاقی برای دانشگاه تدوین شده است. علاوه بر این در دانشگاه‌های خارج کشور نیز سندهای اخلاقی ارائه شده است. برای مثال دانشگاه ویتواترند^۱ (۲۰۱۹) به ارائه سند اخلاقی برای دانشگاه خود پرداخته است. این سند دارای بخش‌هایی است و تأکید اصلی آن بر اخلاق پژوهش است. این سند به‌روز بوده اما نیاز دارد که توجه بیشتری به تمامی مسائل مطرح در سند اخلاقی دانشگاه داشته باشد. نعمتی و تقی‌زاده^۲ (۲۰۱۸) نیز به ارائه پژوهشی کیفی در زمینه اخلاق آموزش در دانشگاه‌های علوم پزشکی پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش هم‌راستا با پژوهش حاضر است و نشان می‌دهد که در زمینه اخلاق آموزش به‌ویژه در کشور ما با حد مطلوب فاصله زیادی وجود دارد.

از سویی دیگر دانشگاه آمستردام^۳ (۲۰۱۷) و دانشگاه ویک فارست^۴ (۲۰۱۷) در منبعی به ارائه کدهای رفتاری کارمندان و دانشجویان، مقررات و سیاست‌های رفتاری و اجتماعی، رفتارهای شخصی، جرایم و اصول آن، سوءرفتارهای علمی و گذشت‌های (بخشش) پزشکی پرداخته‌اند. بارنهرن و همکاران^۵ (۲۰۱۷) نیز به بررسی مسائل اخلاقی دانشجویان پزشکی پرداخته‌اند. رویکرد پژوهش ترکیبی و توصیفی است. یافته‌های پژوهش نشان داد که جنسیت و ملیت بر روی رفتارهای غیر حرفه‌ای تأثیر دارد. علاوه بر این دانشگاه هوارد^۶ (۲۰۱۶) به ارائه سند اخلاقی برای دانشگاه خود پرداخته است. این سند نیز دارای بخش‌هایی است که با توجه به آنها کدهای اخلاقی بیان شده است. این بخش‌ها برای مثال شامل دانشجویان، اعضای هیئت علمی، مدیران و کارکنان است. جرمن، هانس، ترجیسون و اینالز^۷ (۲۰۱۵) نیز در پژوهشی به بررسی اخلاق حرفه‌ای پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش بیان‌کننده اهمیت و تأثیر اخلاق در زندگی کاری و اجتماعی و ابزاری مهم برای زندگی است.

همچنین شوارتز^۸ (۲۰۰۱) در پژوهشی به بررسی رابطه میان اشتراک کدهای اخلاقی و رفتاری پرداخته است. این مقاله به بعد اجرایی کدهای اخلاقی و رفتاری پرداخته است. مبنای این پژوهش مصاحبه است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که کدهای اخلاقی عنصر اساسی است که بر روی رفتار افراد در سازمان‌ها تأثیر می‌گذارد. درنهایت آدامز، تاشچیان و شر^۹ (۲۰۰۱) نیز در پژوهشی به بررسی کدهای اخلاق به‌عنوان مؤلفه‌های برای رفتار اخلاقی پرداخته است. هدف این پژوهش

1. University of the Witwatersrand.
2. Nemati & Taghizade.
3. University of Amsterdam.
4. Wake Forest University.
5. Barnhoorn & etal.
6. Howard University.
7. Garmann, Hans , Torjesen & Ennals.
8. Schwartz.
9. Adams, Tashchian, Shore.

بررسی تأثیر کدهای اخلاقی بر درک رفتار اخلاقی است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که سازمان‌های دارای کدهای اخلاقی، رفتار بهتری در میان کارکنان، مدیران و سایر اعضای خود دارند. بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که خلاً پژوهش در زمینه اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش در دانشگاه‌های کشور کاملاً مشهود است. پژوهش‌های صورت گرفته بیشتر به مؤلفه‌های محدودی از اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها پرداخته‌اند. بنابراین نیاز است در پژوهشی به صورت همه‌جانبه به بررسی اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش در دانشگاه‌های کشور (علوم پزشکی، مهندسی و سایر) و مقایسه آنها با دانشگاه‌های برتر جهان پرداخت تا بتوان راهکارهایی برای ارتقای اخلاق حرفه‌ای به‌ویژه بر پایه مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش ارائه کرد.

روش پژوهش

به منظور انجام پژوهش کیفی حاضر از روش تحقیق بهینه کاوی^۱ تجارب موفق ملی و بین‌المللی^۲ با استفاده از مطالعه تطبیقی^۳ بهره برده شده است. روش نمونه‌گیری پژوهش به صورت تمام شماری است. جامعه پژوهش حاضر مشتمل بر ۱۰۰ دانشگاه برتر جهان در حوزه‌های علوم پزشکی، مهندسی و سایر (Shanghai, 2018) و ۵۳۹ دانشگاه ایران^۴ (۳۴۷ سایر، ۱۲۷ مهندسی و ۶۵ علوم پزشکی) است (سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۹۷) که مورد مطالعه قرار گرفته‌اند و از این تعداد ۸۱ دانشگاه ایران (۳۶ سایر و ۳۵ علوم پزشکی و ۱۰ مهندسی) و ۱۰۰ دانشگاه خارج از کشور در هر سه حوزه پزشکی، مهندسی و سایر واجد مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش بودند. در این پژوهش اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌های علوم پزشکی، مهندسی و سایر دانشگاه‌ها به‌ویژه با تأکید بر مستندات اخلاق حرفه‌ای از نظر سرعنوان‌های اصلی با تأکید بر تدریس اثربخش مورد بررسی و تحلیل محتوایی قرار گرفته است تا بتوان با بررسی و مقایسه آنها به راهکارهایی مناسب برای ارتقای اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها و تدوین سند جامع اخلاقی در دانشگاه‌های کشور دست یافت. تحلیل داده‌ها در این پژوهش به شکل کیفی و با بهره‌گیری از روش‌های آمار توصیفی بوده است. شایان ذکر است که منظور از مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش در دانشگاه‌ها، کلیه مدارکی است که در دانشگاه‌های فوق دارای محتوایی مرتبط با حوزه اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش هستند. همچنین منظور از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای نیز اجزای تشکیل‌دهنده مستندات پیش‌گفته است که در تیر جدول (۱) بیان شده‌اند.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش حاضر به صورت جدول‌هایی در ادامه بیان شده است. این جدول‌ها عبارت‌اند از جدول (۱)، جدول (۲)، جدول (۳) و جدول (۴) که خلاصه یافته‌های پژوهش را به صورت فشرده در خود دارد. به منظور صرفه‌جویی در فضا از ذکر اطلاعات مربوط به هر دانشگاه به صورت جداگانه خودداری شده است. برای دسترسی به این اطلاعات می‌توانید به صورت جداگانه به مقالات نعمتی و تقی‌زاده، ۲۰۱۸ و عبداللهی و تقی‌زاده، ۱۳۹۸ مراجعه نمایید.

1. Benchmarking.

2. Best Practice.

۳. مطالعه تطبیقی، مطالعه وجوه اشتراک و افتراق میان نهادهای مختلف از جمله دانشگاه‌ها است. بنابراین چنین مطالعاتی می‌تواند میان مسائل مختلف مطرح در دانشگاه‌های گوناگون دولتی یا غیردولتی و ... کشورهای مختلف صورت پذیرد. (الوانی و واعظی، ۱۳۷۳: ۳۸)

۴. با احتساب واحدهای دانشگاه آزاد، دانشگاه فنی و حرفه‌ای و دانشگاه پیام نور به عنوان یک دانشگاه و همچنین در نظر نگرفتن شعب سایر دانشگاه‌ها انتخاب شدند. زیرا مستندات مرتبط با حوزه اخلاق حرفه‌ای واحدهای دانشگاه آزاد، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، دانشگاه پیام نور و همچنین شعب سایر دانشگاه‌ها یکسان بود.

جدول (۱): داده‌های حاصل از بینه کاوی تجارب موفق ملی و بین‌المللی

نام دانشگاه	رتبه‌بندی	اصول اخلاقی	منشور اخلاقی (خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال ...)										عهدنامه اخلاقی (تعهد افراد در قبال دانشگاه)								
			دانشجو	اعضای هیات علمی	تاسیس کنندگان	کارکنان	رئیس	هیات آما و ذی‌عنوان	سرمایه‌گذاران و محیط زیست	جامعه محلی	سایر دانشگاه‌ها	هیئت ممیزه	گروه‌های آموزشی	نشر علمی	اعضای هیات علمی	تاسیس کنندگان	کارکنان	دانشجویان	مدیران	هیات آما و ذی‌عنوان	هیئت ممیزه
جمع مؤلفه‌های سایر دانشگاه‌های کشور	۹	۱۶	۶	۶	۰	۱	۲	۰	۳	۱	۲	۱۲	۷	۰	۱۲	۱۱	۲	۰	۰	۰	۰
جمع مؤلفه‌های سایر دانشگاه‌های برتر جهان	۷۴	۵۴	۷۸	۵۳	۱۰	۵	۲	۵	۳۲	۵	۸۸	۸۳	۱۱	۸۲	۸۷	۸۴	۳۲	۱۵	۴۰	۱۴	
جمع مؤلفه‌های سایر دانشگاه‌های مهندسی	۰	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	
جمع مؤلفه‌های سایر دانشگاه‌های مهندسی برتر جهان	۸۰	۶۷	۶۴	۳۶	۵	۲	۲	۴	۲	۲	۸۵	۶۴	۶	۶۱	۸۱	۱۵	۱۶	۳۶	۵	۵	
جمع مؤلفه‌های سایر دانشگاه‌های علوم	۱۱	۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۲۲	۰	۰	۱۵	۴	۲	۰	۰	۰	۰	
جمع مؤلفه‌های سایر دانشگاه‌های علوم پزشکی	۸۱	۵۱	۸۸	۶۰	۱۰	۲	۵۲	۱۰	۴۴	۲	۱۰۸	۸۴	۸	۸۲	۹۷	۴۴	۴۳	۲۵	۱۹	۱۹	
جمع کل مؤلفه‌های دانشگاه‌های ایران	۲۰	۳۳	۶	۶	۰	۱	۲	۴	۱	۱	۴۹	۸	۰	۲۸	۱۷	۷	۰	۰	۰	۰	
جمع کل مؤلفه‌های سایر دانشگاه‌های برتر جهان	۲۳	۱۷	۲۳	۱۱۹	۲۵	۸۸	۶	۱۳	۸۰	۱۰	۲۸۱	۲۳۱	۲۵	۲۲۵	۲۶۲	۹۳	۷۴	۷۵	۲۸	۲۸	
جمع کل	۲۵	۲۰	۶	۱۶۵	۲۵	۸۹	۸	۱۳	۸۴	۱۱	۳۳۰	۲۳۹	۲۵	۲۵۳	۲۷۹	۱۰	۷۴	۷۵	۲۸	۲۸	

منبع انتخاب دانشگاه‌های برتر جهان: رتبه‌بندی معتبر شانگهای ۲۰۱۸؛
منبع انتخاب دانشگاه‌های ایران: سازمان سنجش کشور ۹۷

جدول (۲): داده‌های حاصل از بهینه‌سازی تجارب موفق ملی به صورت درصد

درصد	تعداد دانشگاه	نام دانشگاه‌ها (تعداد مؤلفه‌ها)	مؤلفه‌ها	
۸۴ / ٪۵۳	۳۵ دانشگاه علوم پزشکی از ۶۵ دانشگاه علوم پزشکی کشور	دانشگاه علوم پزشکی زنجان (در حال تدوین)، (۵)، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی (۴)، دانشگاه علوم پزشکی کردستان (۴)، دانشگاه علوم پزشکی گلستان (۴)، دانشگاه علوم پزشکی اراک (۳)، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه (۳)، دانشگاه علوم پزشکی تبریز (۳)، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه (۲)، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (۲)، دانشگاه علوم پزشکی ایران (۲)، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (۲)، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر (۲)، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد (۲)، دانشگاه علوم پزشکی شیراز (۲)، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد (۲)، دانشگاه علوم پزشکی قم (۲)، دانشگاه علوم پزشکی کاشان (۲)، دانشگاه علوم پزشکی گیلان (۲)، دانشگاه علوم پزشکی لرستان (۲)، دانشگاه علوم پزشکی مشهد (۲)، دانشگاه علوم پزشکی همدان (۲)، دانشگاه حکیم سبزواری (۱)، دانشگاه علمی کاربردی علوم پزشکی کوار (۱)، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی تهران (۱)، دانشگاه علوم پزشکی ارتش (۱)، دانشگاه علوم پزشکی اهواز (۱)، دانشگاه علوم پزشکی تهران (۱)، دانشگاه علوم پزشکی جیرفت (۱)، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان (۱)، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان (۱)، دانشگاه علوم پزشکی قزوین (۱)، دانشگاه علوم پزشکی کرمان (۱)، دانشگاه علوم پزشکی گناباد (۱)، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اردبیل (۱) و دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سمنان (۱)	پیشگفتار، اصول اخلاقی؛ منشور اخلاقی (شهروندان، منافع ملی و محیط زیست و نشر علمی)؛ عهدنامه اخلاقی (کارکنان، دانشجویان و مدیران)	دانشگاه‌های علوم پزشکی
۳۷ / ٪۱۰	۳۶ دانشگاه از ۳۴۷ دانشگاه کشور (غیر از علوم پزشکی و مهندسی)	دانشگاه الزهرا تهران (۱۳)، دانشگاه آزاد اسلامی (۱۱)، دانشگاه فرهنگیان (۷)، دانشگاه تهران (در حال تکمیل) (۵)، دانشگاه فردوسی مشهد (۵)، دانشگاه پیام نور (۴)، دانشگاه جامع علمی و کاربردی (۴)، دانشگاه شهید عباسپور تهران (۴)، دانشگاه لرستان (۴)، دانشگاه امام صادق (۳)، مرکز آموزش عالی شهرضا (۳)، پژوهشگاه دانشگاه‌های بنیادی ایران (۲)، دانشگاه اراک (۲) دانشگاه ارومیه (۲)، دانشگاه ایلام (۲)، دانشگاه خوارزمی (در حال تکمیل) (۲)، دانشگاه سمنان (۲)، دانشگاه شهید بهشتی تهران (۲)، دانشگاه	پیشگفتار، اصول اخلاقی؛ منشور اخلاقی (دانشجویان، اعضای هیئت علمی، کارکنان، رقبا، شهروندان، منافع ملی و محیط زیست، هیئت ممیزه، گروه‌های آموزشی و نشر علمی)؛ عهدنامه اخلاقی	سایر دانشگاه‌ها

درصد	تعداد دانشگاه	نام دانشگاهها (تعداد مؤلفهها)	مؤلفهها	
		شهید رجایی تهران (۲)، دانشگاه علامه طباطبائی (در حال تدوین) (۲)، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان ایران (۲)، دانشگاه گیلان (۲)، دانشگاه مفید (۲)، دانشگاه اصفهان (۱)، دانشگاه بیرجند (۱)، دانشگاه تبریز (۱)، دانشگاه تربیت مدرس تهران (۱)، دانشگاه تفرش (۱)، دانشگاه زابل (۱)، دانشگاه شهر کرد (۱)، دانشگاه شهید چمران اهواز (۱)، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان ایران (۱)، دانشگاه شیراز (۱)، دانشگاه قم (۱)، دانشگاه کاشان (۱) و دانشگاه یزد (۱)	(اعضای هیئت علمی، کارکنان، دانشجویان و مدیران)	
۸۷ / ۷٪	۱۰ دانشگاه مهندسی از ۱۲۷ دانشگاه مهندسی کشور	دانشگاه صنعت نفت آبادان (۲)، دانشگاه صنعتی اصفهان (۲)، دانشگاه صنعتی امیر کبیر (۲)، دانشگاه صنعتی سهند ایران (۲)، دانشگاه علم و صنعت ایران (۲)، دانشگاه صنعتی شریف (در حال تدوین) (۱)، دانشگاه صنعتی خواجه نصیر طوسی (۱)، دانشگاه صنعتی شیراز (۱)، دانشگاه صنعتی مالک اشتر (۱) و دانشگاه فنی و حرفه‌ای (۱)	پیشگفتار، اصول اخلاقی؛ منشور اخلاقی (نشر علمی)؛ عهدنامه اخلاقی (اعضای هیئت علمی، کارکنان، دانشجویان و مدیران)	دانشگاههای مهندسی
۰۵ / ۱۵٪	۸۱ دانشگاه از ۵۳۹ دانشگاه کشور	-	-	تمام دانشگاههای کشور

جدول (۳): داده‌های حاصل از بینه کاوی تجارب موفق بین‌المللی به صورت درصد

درصد	تعداد دانشگاه	مؤلفهها	
۱۰۰٪	۱۰۰ دانشگاه علوم پزشکی از ۱۰۰ دانشگاه علوم پزشکی برتر جهان	پیشگفتار، اصول اخلاقی؛ منشور اخلاقی (دانشجو، اعضای هیئت علمی، تأمین کنندگان، کارکنان، رقبا، هیئت امنا و ذی‌نفعان، شهروندان، منافع ملی و محیط زیست، هیئت ممیزه، گروه‌های آموزشی و نشر علمی)؛ عهدنامه اخلاقی (اعضای هیئت علمی، تأمین کنندگان، کارکنان، دانشجویان، مدیران، هیئت امنا و ذی‌نفعان، هیئت ممیزه و گروه‌های آموزشی)	دانشگاههای علوم پزشکی
۱۰۰٪	۱۰۰ دانشگاه مهندسی از ۱۰۰ دانشگاه مهندسی جهان	پیشگفتار، اصول اخلاقی؛ منشور اخلاقی (دانشجو، اعضای هیئت علمی، تأمین کنندگان، کارکنان، رقبا، هیئت امنا و ذی‌نفعان، شهروندان، منافع ملی و محیط زیست، هیئت ممیزه، گروه‌های آموزشی و نشر علمی)؛ عهدنامه اخلاقی (اعضای هیئت علمی، تأمین کنندگان، کارکنان، دانشجویان، مدیران، هیئت امنا و ذی‌نفعان، هیئت ممیزه و گروه‌های آموزشی)	دانشگاههای مهندسی

درصد	تعداد دانشگاه	مؤلفه‌ها	
۱۰۰٪	۱۰۰ دانشگاه از ۱۰۰ دانشگاه برتر جهان	پیشگفتار، اصول اخلاقی؛ منشور اخلاقی (دانشجو، اعضای هیئت علمی، تأمین کنندگان، کارکنان، رقیب، هیئت امنا و ذی‌نفعان، شهروندان، منافع ملی و محیط زیست، هیئت ممیزه، گروه‌های آموزشی و نشر علمی)؛ عهدنامه اخلاقی (اعضای هیئت علمی، تأمین کنندگان، کارکنان، دانشجویان، مدیران، هیئت امنا و ذی‌نفعان، هیئت ممیزه و گروه‌های آموزشی)	سایر دانشگاه‌ها

جدول شماره ۸. اولویت‌های مطرح در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش در دانشگاه‌های

علوم پزشکی، مهندسی و سایر دانشگاه‌های ایران و برتر جهان

برآیند دانشگاه‌های ایران و برتر جهان	کل دانشگاه‌های ایران	کل دانشگاه‌های برتر جهان	سایر دانشگاه‌های برتر جهان	دانشگاه‌های مهندسی برتر جهان	دانشگاه‌های علوم پزشکی برتر جهان	سایر دانشگاه‌های ایران	دانشگاه‌های مهندسی ایران	دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران
منشور اخلاقی نشر علمی	منشور اخلاقی نشر علمی	منشور اخلاقی نشر علمی	منشور اخلاقی نشر علمی	منشور اخلاقی نشر علمی	منشور اخلاقی نشر علمی	منشور اخلاقی نشر علمی	منشور اخلاقی نشر علمی	منشور اخلاقی نشر علمی
عهدنامه اخلاقی دانشجویان	اصول اخلاقی	عهدنامه اخلاقی دانشجویان	عهدنامه اخلاقی دانشجویان	عهدنامه اخلاقی دانشجویان	عهدنامه اخلاقی دانشجویان	اصول اخلاقی	اصول اخلاقی	کارکنان اخلاقی
پیشگفتار؛ عهدنامه اخلاقی کارکنان	پیشگفتار	پیشگفتار	عهدنامه اخلاقی اعضای هیئت علمی	پیشگفتار	منشور اخلاقی دانشجو	عهدنامه اخلاقی کارکنان	عهدنامه اخلاقی دانشجویان	اصول اخلاقی
عهدنامه اخلاقی اعضای هیئت علمی	عهدنامه اخلاقی کارکنان	عهدنامه اخلاقی اعضای هیئت علمی	عهدنامه اخلاقی کارکنان	اصول اخلاقی	عهدنامه اخلاقی اعضای هیئت علمی	عهدنامه اخلاقی دانشجویان	عهدنامه اخلاقی کارکنان؛ مدیران	پیشگفتار
منشور اخلاقی دانشجو	عهدنامه اخلاقی اعضای هیئت علمی	منشور اخلاقی دانشجو	منشور اخلاقی دانشجو	منشور اخلاقی؛ عهدنامه اخلاقی اعضای هیئت علمی	عهدنامه اخلاقی کارکنان	پیشگفتار	.	عهدنامه اخلاقی دانشجویان
اصول اخلاقی	عهدنامه اخلاقی دانشجویان	عهدنامه اخلاقی کارکنان	پیشگفتار	عهدنامه اخلاقی کارکنان	پیشگفتار	عهدنامه اخلاقی اعضای هیئت علمی	.	عهدنامه اخلاقی مدیران

برآیند دانشگاه‌های ایران و برتر جهان	کل دانشگاه‌های ایران	کل دانشگاه‌های برتر جهان	سایر دانشگاه‌های برتر جهان	دانشگاه‌های مهندسی برتر جهان	دانشگاه‌های علوم پزشکی برتر جهان	سایر دانشگاه‌های ایران	دانشگاه‌های مهندسی ایران	دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران
منشور منشور اخلاقی اعضای هیئت علمی	منشور اخلاقی دانشجو؛ منشور اخلاقی اعضای هیئت علمی	اصول اخلاقی	اصول اخلاقی	منشور اخلاقی اعضای هیئت علمی	منشور اخلاقی اعضای هیئت علمی	منشور اخلاقی اعضای هیئت علمی؛ منشور اخلاقی دانشجو	.	منشور اخلاقی شهروندان، منافع ملی و محیط زیست
عهدنامه اخلاقی مدیران	منشور اخلاقی شهروندان، منافع ملی و محیط زیست	منشور اخلاقی اعضای هیئت علمی	منشور اخلاقی اعضای هیئت علمی	منشور اخلاقی کارکنان	منشور اخلاقی	عهدنامه اخلاقی مدیران؛ منشور اخلاقی شهروندان، منافع ملی و محیط زیست	.	.
منشور منشور اخلاقی کارکنان	منشور اخلاقی رقیب؛ منشور اخلاقی گروه‌های آموزشی	عهدنامه اخلاقی مدیران	منشور اخلاقی کارکنان	عهدنامه اخلاقی هیئت ممیزه	اصول اخلاقی	منشور اخلاقی گروه‌های آموزشی؛ منشور اخلاقی رقیب	.	.
منشور منشور اخلاقی رقیب	منشور اخلاقی کارکنان؛ منشور اخلاقی هیئت ممیزه	منشور اخلاقی کارکنان	عهدنامه اخلاقی هیئت ممیزه	عهدنامه اخلاقی هیئت امنا و ذی‌نفعان	عهدنامه اخلاقی هیئت ممیزه	منشور اخلاقی کارکنان؛ منشور اخلاقی هیئت ممیزه	.	.
منشور منشور اخلاقی شهروندان، منافع ملی و محیط زیست	.	منشور اخلاقی شهروندان، منافع ملی و محیط زیست	عهدنامه اخلاقی مدیران	عهدنامه اخلاقی مدیران	منشور اخلاقی شهروندان، منافع ملی و محیط زیست؛ عهدنامه اخلاقی مدیران	.	.	.
عهدنامه اخلاقی هیئت ممیزه	.	عهدنامه اخلاقی هیئت ممیزه	منشور اخلاقی شهروندان، منافع ملی و محیط زیست	منشور اخلاقی شهروندان، منافع ملی و محیط زیست	عهدنامه اخلاقی هیئت امنا و ذی‌نفعان	.	.	.

بر آینه دانشگاه‌های ایران و برتر جهان	کل دانشگاه‌های ایران	کل دانشگاه‌های برتر جهان	سایر دانشگاه‌های برتر جهان	دانشگاه‌های مهندسی برتر جهان	دانشگاه‌های علوم پزشکی برتر جهان	سایر دانشگاه‌های ایران	دانشگاه‌های مهندسی ایران	دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران
عهدنامه اخلاقی هیئت امنا و ذی‌نفعان	.	عهدنامه اخلاقی هیئت امنا و ذی‌نفعان	عهدنامه اخلاقی هیئت امنا و ذی‌نفعان	منشور اخلاقی تأمین کنندگان؛ منشور اخلاقی گروه‌های آموزشی؛ عهدنامه اخلاقی گروه‌های آموزشی	عهدنامه اخلاقی گروه‌های آموزشی	.	.	.
عهدنامه اخلاقی گروه‌های آموزشی	.	عهدنامه اخلاقی گروه‌های آموزشی	عهدنامه اخلاقی گروه‌های آموزشی	منشور اخلاقی شهروندان، منافع ملی و محیط زیست	منشور اخلاقی گروه‌های آموزشی	.	.	.
منشور اخلاقی گروه‌های آموزشی	.	منشور اخلاقی گروه‌های آموزشی	عهدنامه اخلاقی تأمین کنندگان	منشور اخلاقی هیئت امنا و ذی‌نفعان	منشور اخلاقی تأمین کنندگان	.	.	.
منشور اخلاقی تأمین کنندگان؛ عهدنامه اخلاقی تأمین کنندگان	.	عهدنامه اخلاقی تأمین کنندگان؛ منشور اخلاقی تأمین کنندگان	منشور اخلاقی تأمین کنندگان؛ منشور اخلاقی گروه‌های آموزشی	منشور اخلاقی رقبا؛ منشور اخلاقی هیئت ممیزه	عهدنامه اخلاقی تأمین کنندگان	.	.	.
منشور اخلاقی هیئت امنا و ذی‌نفعان	.	منشور اخلاقی هیئت امنا و ذی‌نفعان	منشور اخلاقی هیئت امنا و ذی‌نفعان؛ منشور اخلاقی هیئت ممیزه؛	.	منشور اخلاقی هیئت امنا و ذی‌نفعان	.	.	.
منشور اخلاقی هیئت ممیزه	.	منشور اخلاقی هیئت ممیزه	منشور اخلاقی رقبا	.	منشور اخلاقی هیئت ممیزه	.	.	.
.	.	منشور اخلاقی رقبا	.	.	منشور اخلاقی رقبا	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.

داده‌کاوی^۱ یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده مطالبی است که در ادامه بیان شده است. همان‌طور که در جدول (۱) مشخص است در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تنها ۹ مؤلفه از ۲۰ مؤلفه وجود دارد که عبارت‌اند از پیشگفتار، اصول اخلاقی؛ منشور اخلاقی (شهروندان، منافع ملی و محیط زیست و نشر علمی)؛ عهدنامه اخلاقی (کارکنان، دانشجویان و مدیران) در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌های مهندسی ایران تنها ۷ مؤلفه از ۲۰ مؤلفه وجود دارند که عبارت‌اند از پیشگفتار، اصول اخلاقی؛ منشور اخلاقی (نشر علمی)؛ عهدنامه اخلاقی (اعضای هیئت علمی، کارکنان، دانشجویان و مدیران) در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش سایر دانشگاه‌های ایران تنها ۱۵ مؤلفه از ۲۲ مؤلفه وجود دارد که عبارت‌اند از پیشگفتار، اصول اخلاقی؛ منشور اخلاقی (دانشجویان، اعضای هیئت علمی، کارکنان، رقبای شهروندان، منافع ملی و محیط زیست، هیئت ممیزه، گروه‌های آموزشی و نشر علمی)؛ عهدنامه اخلاقی (اعضای هیئت علمی، کارکنان، دانشجویان و مدیران) این در حالی است که در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌های خارج از کشور (علوم پزشکی، مهندسی و سایر) تمامی مؤلفه‌ها وجود دارد.

مؤلفه‌هایی که دارای اولویت یکسانی در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌های ایران و دانشگاه‌های برتر جهان هستند عبارت‌اند از منشور اخلاقی نشر علمی که اولویت اول تمامی دانشگاه‌ها، پیشگفتار که اولویت سوم تمامی دانشگاه‌ها و منشور اخلاقی کارکنان که اولویت دهم تمامی دانشگاه‌ها است. در اولویت سایر مؤلفه‌ها تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود. به‌عنوان مثال اولویت دوم در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌های برتر جهان، عهدنامه اخلاقی دانشجویان؛ در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌های ایران، اصول اخلاقی است. اولویت چهارم در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌های برتر جهان، عهدنامه اخلاقی اعضای هیئت علمی؛ در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌های ایران، عهدنامه اخلاقی کارکنان است. سایر اولویت‌ها نیز در جدول ۴ بیان شده است.

اما با توجه به اولویت‌های مطرح در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌ها بدین نتیجه می‌توان رسید که دانشگاه‌های برتر جهان به ترتیب بیشتر به دانشجو، هیئت علمی، کارکنان و مدیران توجه دارند؛ دانشگاه‌های ایران در مجموع بیشتر به کارکنان، هیئت علمی، دانشجویان و مدیران توجه دارند اما تفاوت‌هایی در این اولویت‌ها در دانشگاه‌های علوم پزشکی، مهندسی و سایر دانشگاه‌ها به چشم می‌خورد که بیان می‌گردد. در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران بیشتر به کارکنان، دانشجویان، مدیران و هیئت علمی توجه شده است؛ در دانشگاه‌های مهندسی بیشتر به دانشجو، هیئت علمی، کارکنان و مدیران توجه شده است؛ در سایر دانشگاه‌های کشور بیشتر به کارکنان، دانشجویان، هیئت علمی و مدیران توجه شده است. بنابراین دانشگاه‌های مهندسی ایران از این بعد بیشترین شباهت را با دانشگاه‌های برتر جهان دارند و دانشجومدار محسوب می‌شوند.

باید بیان کرد که کامل‌ترین مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش در ایران را دانشگاه الزهراء^ع تهران دارد، بعد از آن دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه فرهنگیان را می‌توان نام برد. در میان دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور نیز دانشگاه علوم پزشکی زنجان، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان و دانشگاه علوم پزشکی گلستان و در میان دانشگاه‌های مهندسی کشور دانشگاه صنعت نفت آبادان، دانشگاه صنعتی اصفهان، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، دانشگاه صنعتی سهند ایران، دانشگاه علم و صنعت ایران و دانشگاه صنعتی شریف دارای کامل‌ترین مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش هستند، از میان دانشگاه‌های برتر جهان، به ترتیب دانشگاه استنفورد، هاروارد، کالیفرنیا (سانفرانسیسکو) و واشنگتن دارای کامل‌ترین مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش هستند. سایر موارد را می‌توان در جدول (۲) مشاهده کرد.

از سویی دیگر در دانشگاه‌های برتر جهان و دانشگاه‌های ایران بیشتر توجه نسبت به منشور اخلاقی (تعهد دانشگاه در قبال افراد) و وجود دارد.^۲ این در حالی است که منشور اخلاقی (تعهد دانشگاه در قبال افراد) و عهدنامه اخلاقی در کنار هم و

۱. Datamining.

۲. تعداد مؤلفه‌های مستندات اخلاق حرفه‌ای دانشگاه‌های برتر جهان (منشور اخلاقی: ۱۳۱۵ و عهدنامه اخلاقی: ۱۰۲۳) و دانشگاه‌های ایران. (منشور اخلاقی: ۱۲۴ و عهدنامه اخلاقی: ۶۰)

به یک میزان دارای اهمیت هستند. نکته دیگر که می‌توان از بررسی یافته‌های پژوهش به آن رسید، توجه بیشتر دانشگاه‌های دولتی نسبت به مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش است که این مسئله کاملاً در دانشگاه‌های کشور و دانشگاه‌های برتر جهان به چشم می‌خورد. این مسئله می‌تواند به دلیل دغدغه دانشگاه‌های غیردولتی برای جذب سرمایه (به‌ویژه از دانشجویان) باشد که باعث توجه کمتر آنها نسبت به مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش گشته است. همچنین باید بیان کرد که در ایران بیشترین توجه را دانشگاه‌های علوم پزشکی با ۸۴ / ۵۳٪، بعد از آن سایر دانشگاه‌های کشور با ۳۷ / ۱۰٪ و در نهایت دانشگاه‌های مهندسی ایران با ۸۷ / ۷٪ نسبت به اخلاق حرفه‌ای و به‌ویژه مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دارند که بسیار جالب است.

بنابراین می‌توان پیشرفت بهتر دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در حوزه‌های آموزشی، پژوهشی و خدماتی را ناشی از توجه بیشتر آنها نسبت به اخلاق حرفه‌ای دانست که در جهان نیز شاهد توجه دانشگاه‌های برتر جهان نسبت به اخلاق حرفه‌ای و مستندات مربوط به آن هستیم. بنابراین در یک جمع‌بندی کلی می‌توان بیان کرد که دانشگاه‌های ایران سطح خوبی در زمینه اخلاق حرفه‌ای به‌ویژه ارائه مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش ندارند. دانشگاه‌های برتر جهان نیز گرچه توجه مناسبی نسبت به اخلاق حرفه‌ای دارند اما مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش آنها دارای یکپارچگی لازم نبوده و فضا برای مطلوبیت بیشتر وجود دارد.

باید بیان کرد که برای پیاده‌سازی یکپارچه و بهتر اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها ارائه چارچوبی مناسب برای مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش می‌تواند باعث ایجاد وحدت رویه در پیاده‌سازی اخلاق حرفه‌ای به‌ویژه در زمینه تدریس در دانشگاه‌ها شود. بنابراین بر مبنای بررسی‌های صورت‌گرفته در این پژوهش و با تکیه بر یافته‌های پژوهش، مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش در دانشگاه‌ها بهتر است دارای ۴ بخش اصلی باشد. این بخش‌ها عبارت‌اند از پیشگفتار، اصول کلی، منشور اخلاقی و عهدنامه اخلاقی. پیشگفتار شامل تعهد کلی اعضای جامعه دانشگاهی نسبت به اصول اخلاقی است. اصول اخلاقی شامل اصول کلی اخلاقی جامعه دانشگاهی است که به صورت موردی معمولاً بیان می‌گردد. به‌عنوان مثال عدالت و انصاف، درستکاری و امانتداری، خیرخواهی، حفظ حریم خصوصی، تعهد حرفه‌ای، صمیمیت، شایسته‌سالاری و نقدپذیری. منشور اخلاقی که به بیان تعهدات دانشگاه نسبت به افراد، محیط و ... می‌پردازد و عهدنامه اخلاقی که به بیان تعهدات افراد و ... در قبال دانشگاه می‌پردازد. (عبداللهی و تقی‌زاده، ۱۳۹۸)

نتیجه

همان‌طور که بیان شد، ۱۰۰٪ از دانشگاه‌های برتر جهان و ۱۵ / ۰۵٪ از دانشگاه‌های ایران واجد مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش هستند. بنابراین مطالب بیان‌شده، نشان‌دهنده عدم توجه کافی به اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش در دانشگاه‌های کشور است. باید بیان کرد که پیشرفت دانشگاه‌های برتر جهان ناشی از توجه آنها به اخلاق حرفه‌ای به‌ویژه در زمینه تدریس است. از سویی دیگر در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌های برتر جهان و ایران بیشتر توجه به منشور اخلاقی وجود دارد و مهم است که به تعهدات افراد و دانشگاه در قبال هم، در کنار هم و به یک میزان توجه شود. همچنین در مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشگاه‌های برتر جهان و ایران منشور اخلاقی نشر، پیشگفتار و منشور اخلاقی کارکنان دارای اولویت یکسان هستند. علاوه بر این هم در ایران و هم خارج از ایران بیشتر دانشگاه‌های دولتی دارای مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش هستند. از سویی دیگر دانشگاه‌های برتر جهان به ترتیب بیشتر به دانشجو، هیئت علمی، کارکنان و مدیران توجه دارند؛ دانشگاه‌های ایران در مجموع بیشتر به کارکنان، هیئت علمی، دانشجویان و مدیران توجه دارند اما تفاوت‌هایی در این اولویت‌ها در دانشگاه‌های علوم پزشکی، مهندسی و سایر دانشگاه‌ها به مشهود است. در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران بیشتر به کارکنان، دانشجویان، مدیران و هیئت علمی توجه شده است؛ در سایر دانشگاه‌های کشور بیشتر به کارکنان، دانشجویان، هیئت علمی و مدیران علمی، کارکنان و مدیران توجه شده است؛ در سایر دانشگاه‌های کشور بیشتر به کارکنان، دانشجویان، هیئت علمی و مدیران توجه شده است. بنابراین دانشگاه‌های مهندسی ایران در این زمینه بیشترین شباهت را با دانشگاه‌های برتر جهان دارند و در اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش دانشجومدار هستند. از سویی دیگر مستندات اخلاق حرفه‌ای دانشگاه الزهراء

تهران، دانشگاه استنفورد، هاروارد و کالیفرنیا (سانفرانسیسکو) کامل‌ترین مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش هستند و بیشترین همخوانی را با هم دارند.

همچنین بر پایه یافته‌های پژوهش باید بیان کرد که در حال حاضر چارچوب واحدی برای پیاده‌سازی اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش در دانشگاه‌ها وجود ندارد. بنابراین ایجاد مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش به صورت یکپارچه کمک مهمی به منظور حمایت از اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها است. در نتیجه بر مبنای یافته‌های این پژوهش مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش در دانشگاه‌ها می‌تواند ۴ بخش اصلی داشته باشد. این بخش‌ها عبارت‌اند از پیشگفتار، اصول کلی، منشور اخلاقی و عهدنامه اخلاقی. همچنین لازم است که ضمانت‌های اجرایی، فرهنگ‌سازی و الگوسازی مناسب برای اجرایی کردن اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها در نظر گرفت. برای رسیدن به اهداف بیان شده باید ابتدا هدف‌گذاری به‌درستی صورت گیرد و ارزش‌های اصلی اخلاقی دانشگاه‌ها مشخص شود. در این زمینه باید از تعارض میان منافع افراد و دانشگاه در قبال هم جلوگیری شود تا از این طریق نیز اجرایی شدن آن تضمین و تسهیل گردد. در واقع افراد درگیر در دانشگاه‌ها و به‌ویژه مسئولین مربوطه باید مرحله‌به‌مرحله در فرآیند تدوین دخیل باشند و آموزش‌های لازم به آنها داده شود تا جای هیچ سؤالی باقی نماند. با در نظر گرفتن مواردی که بیان شد می‌توان بیان کرد که پژوهش حاضر گام مهمی در جهت پیاده‌سازی بهتر اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش در دانشگاه‌ها است.

منابع و مآخذ

۱. آمدی، عبدالواحد بن محمد و مصطفی درایتی، ۱۳۶۶، *تصنیف غرر الحکم و درر الکلم*، قم، مرکز النشر التابع لمکتب الاعلام الاسلامی.
۲. اخلاق حرفه‌ای، ۱۳۹۵، بازیابی ۲۶ آبان ۱۳۹۵، از وب سایت دانشگاه فنی و مهندسی و خدمات بهداشتی درمانی استان مرکزی: <http://portal.arakmu.ac.ir/portal/File/ShowFile.aspx?ID=9f0f6c7a-cd3e-433e-a628-5842809d65d9>
۳. اسماعیل پور زنجانی، سیمین؛ شادنوش، نصرالله؛ خوشگفتار، زهره؛ مشعوف، سهیلا و احسان شمسی گوشکی، ۱۳۹۲، «درآمدی بر اخلاق حرفه‌ای برای دانشجویان پرستاری در ایران»، *اخلاق پزشکی*، ۶ (۲۶)، ص ۳۰ - ۱۱.
۴. الوانی، سید مهدی، ۱۳۷۹، «منشور اخلاقیات در کلام مولا علی علیه السلام»، *نشریه علمی - پژوهشی مدیریت دولتی*، شماره ۳۹ - ۳۸، ص ۸ - ۱.
۵. الوانی، سید مهدی و محمدحسین رحمتی، ۱۳۸۶، «فرآیند تدوین منشور اخلاقی برای سازمان»، *فرهنگ مدیریت*، ۵ (۱۵)، ص ۷۰ - ۴۳.
۶. الوانی، سید مهدی و رضا واعظی، ۱۳۷۲، «مقدمه‌ای بر مطالعات تطبیقی در مدیریت»، *فصلنامه مطالعات مدیریت بهبود و تحول*، ۳ (۱۱)، ص ۵۴ - ۳۷.
۷. دانشگاه الزهراء ع، ۱۳۹۳، *سند جامع اخلاقی دانشگاه الزهراء ع*، بازیابی ۲۰ خرداد ۱۳۹۷، از وب سایت دانشگاه الزهراء ع: www.alzahra.ac.ir/SanadAkhlaghiAlzahra.pdf
۸. زرافشانی، محمدکیان؛ شرفی، لیدا و زهرا اطهری، ۱۳۹۷، «بررسی عوامل انگیزشی در برقراری ارتباط بین دانشجویان و اساتید دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه (۹۶ - ۱۳۹۵)»، *راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۱ (۶)، ص ۱۱ - ۱.
۹. سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۹۷، دفترچه راهنمای انتخاب رشته آزمون سراسری سال ۱۳۹۷. بازیابی ۱۵ دی ۱۳۹۷، از سایت سازمان سنجش آموزش کشور: <http://www.sanjesh.org/FullStory.aspx?gid=1&id=4617>
۱۰. سلطانی، مرتضی، ۱۳۸۲، «مدیریت اخلاق در سازمان»، *تدبیر*، ۱۴ (۱۳۲)، ص ۵۲ - ۳۱.
۱۱. عبداللهی، حسین و سعیده تقی‌زاده، ۱۳۹۸، «تأملی بر میزان تأکید نسبت به اخلاق آموزش در دانشگاه‌های فنی و مهندسی کشور و مقایسه آن با دانشگاه‌های فنی و مهندسی برتر جهان»، *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*، ۲۱ (۸۳).

۱۲. فرامرز قراملکی، احد، ۱۳۹۳، *اخلاق حرفه‌ای*، قم، مجنون.
۱۳. کلهر، منوچهر، ۱۳۸۳، *مقدمات رفتار اداری*، تهران، حدیث امروز.
۱۴. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، ۱۴۰۴ ق، *بحارالأنوار*، بیروت: داراحیاء التراث العربی.
۱۵. مصباحی، مریم و عباس عباس‌زاده، ۱۳۹۲، «الگوی سیستمی اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی (تحقیق کیفی)»، *اخلاق زیستی*، ۳ (۱۰)، ص ۳۳ - ۱۱.
16. Adams J.S., Tashchian A. & Shore T.H., 2001, Codes of Ethics as Signals for Ethical Behavior, *Journal of Business Ethics*, 29 (3), 199–211.
17. Barnhoorn P.C., Bolk J.H., Ottenhoff- de Jonge M.W. et al, 2017, *Causes and characteristics of medical student referrals to a professional behaviour board*, Int J Med Educ, 8, 19-24.
18. Burnell B. A. & Schnackenberg, H.L., 2015, *The Ethics of Cultural Competence in Higher Education*, USA, Apple Academic Press.
19. Garmann J., Hans C., Torjesen S. & Ennals R., 2015, *Higher Education in a Sustainable Society: A Case for Mutual Competence Building*, USA, Springer International Publishing Switzerland.
20. Howard University, 2016, *CODE OF ETHICS AND CONDUCT*, [Cited 2018 May 28] available at: Howard University: <http://www.howard.edu/policy/codeofethics.pdf>
21. Macfarlane B., 2004, *Teaching with Integrity: The ethics of higher education practice*, USA, RoutledgeFalmer.
22. Nemati M. A., Taghizade S., 2018, *Adaptation of Ethical Components of Education in Medical Universities of Iran and the World*, Educ Res Med Sci, 7 (1), 1-12.
23. Schwartz M., 2001, The Nature of the Relationship between Corporate Codes of Ethics and Behaviour, *Journal of Business Ethics*, 32 (3), 247–262.
24. Shanghai Ranking Consultancy, 2018, [Cited 2018 May 11] available at: <http://www.shanghairanking.com/>
25. University of Amsterdam, 2017, Code of conduct for staff and students, [Cited 2017 May 6] available at: <http://student.uva.nl/en/content/az/confidential-adviser-for-undesirable-behaviour/code-of-conduct/code-of-conduct-for-staff-and-students.html>
26. University of the Witwatersrand, 2019, Ethics Committees, [Cited 2018 May 11] available at: University of the Witwatersrand: <https://www.wits.ac.za/research/researcher-support/research-ethics/ethics-committees/>
27. Wake Forest University, 2017, Student Code of Conduct, [Cited 2017 May 11] available at: <http://static.wfu.edu/files/pdf/students/judicial-handbook.pdf>

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی